

Н. Аркас

История Украины-Руси

Історія України-Русі

**Москва
«Книга по Требованию»**

УДК 93
ББК 63.3
Н11

Н11 **Н. Аркас**
История Украины-Руси: Історія України-Русі / Н. Аркас – М.: Книга по Требованию, 2023. – 401 с.

ISBN 978-5-458-31371-1

Николай Николаевич Аркас — украинский писатель, композитор, историк. Основная работа в области истории — «Історія України-Русі», написанная на украинском языке и изданная в 1908 г. в Петербурге. Книга была очень популярна. По высказываниям современников, «ни одна украинская книга, кроме «Кобзаря», не имела такого успеха, как труд Н. Аркаса».

ISBN 978-5-458-31371-1

© Издание на русском языке, оформление
«YOYO Media», 2023
© Издание на русском языке, оцифровка,
«Книга по Требованию», 2023

Эта книга является репринтом оригинала, который мы создали специально для Вас, используя запатентованные технологии производства репринтных книг и печати по требованию.

Сначала мы отсканировали каждую страницу оригинала этой редкой книги на профессиональном оборудовании. Затем с помощью специально разработанных программ мы произвели очистку изображения от пятен, клякс, перегибов и попытались отбелить и выровнять каждую страницу книги. К сожалению, некоторые страницы нельзя вернуть в изначальное состояние, и если их было трудно читать в оригинале, то даже при цифровой реставрации их невозможно улучшить.

Разумеется, автоматизированная программная обработка репринтных книг – не самое лучшее решение для восстановления текста в его первоизданном виде, однако, наша цель – вернуть читателю точную копию книги, которой может быть несколько веков.

Поэтому мы предупреждаем о возможных погрешностях восстановленного репринтного издания. В издании могут отсутствовать одна или несколько страниц текста, могут встретиться невыводимые пятна и кляксы, надписи на полях или подчеркивания в тексте, нечитаемые фрагменты текста или загибы страниц. Покупать или не покупать подобные издания – решать Вам, мы же делаем все возможное, чтобы редкие и ценные книги, еще недавно утраченные и несправедливо забытые, вновь стали доступными для всех читателей.

З М І С Т К Н И Ж Н И.

стор.

Огляд географічний	1
------------------------------	---

Період перший—Скифо-Сарматський.

Скифи	6
Сармати	8
Славяне	10
Городи	11
Побит	12
Віра	12
Зносини Славян з Греками	14

Період другий—Київський (до року 1170).

Варяги на Русі	16
Олег.	17
Ігорь	20
Ольга	22
Святослав (964—972)	25
Ярополк (972—979)	30
Володимир (980—1015)	33
Святополк Володимирович Окаянний (1015—1019)	40
Ярослав Володимирович Мудрий (1019—1054)	44
Ізяслав I Ярославович (1054—1078)	50
Святослав Ярославович (1073—1076)	51
Всеволод Ярославович (1078—1093)	51
Святополк Ізяславович (1093—1113)	52
Володимир Всеволодович Мономах (1113—1125)	54
Мстіслав I Володимирович (1125—1132)	56
Ярополк II Володимирович (1132—1139)	56
Всеволод Ольгович (1139—1146)	57
Ізяслав II Мстіславович (1146—1154)	57
Ростіслав Мстіславович (1154—1155)	59

	стор.
Юрій Володимирович Довгорукий (1155—1157)	59
Ізяслав Давидович (1157—1159)	59
Ростіслав Мстіславович (1159—1167)	59
Мстіслав II Ізяславович (1167—1169)	59
Устрій і відносини.	61

Період третій—Галицький (1087—1340).

Рюрик Ростіславович (1087—1094)	69
Володарь Ростіславович (1094—1124)	69
Володимир I, або Володимирко Володарович (1125—1153) . .	70
Ярослав Володимирович Осмомисл (1153—1187)	72
Володимир II Ярославович (1187—1199)	74
Роман Мстіславович (1199—1205)	74
Мстіслав Мстіславович Удалой (1214—1228)	76
Данило Романович (1228—1264)	7
Татари	79
Лев I Данилович (1264—1301)	
Юрій I Львович (1301—1308)	8
Лев II Юрьевич і Андрій Юрьевич (1315—1323)	88
Юрій II Тройденевич (1325—1340)	88
Устрій і відносини	90

Період четвертий—Литовський (1320—1501).

Мендовг (1240—1263)	94
Вітен (1293—1316)	95
Гедимін (1315—1341)	95
Ольгерд (1345—1377)	97
Ягайло Вел. Князь Литовський (1377—1386)	
» Король Польський (1386—1434)	100
Молдавія	103
Вітовт (1392—1430)	104
Свитрігайло (1430—1440)	106
Казімир Ягайлович (1440—1447)	107
Устрій і відносини.	111

Період пятий—Польський (1501—1647).

Предслав Лянцкоронський	121
Остап Дашкович	121
Князь Дмитро Вишневецький-Байда	122
Січ Запорозька	126

VII

	стор.
Богданко Ружинський	130
Іван Підкова	130
Самійло Зборовський	134
Криштоф Косинський	135
Северин Наливайко	139
Григорій Лобода	139
Христофор Нечковський	142
Тихон Байбуза та Федір Полоус	142
Самійло Кішка	142
Гетьман Петро Сагайдачний	144
Гетьман Оліфер Голуб (Стеблівець)	150
Гетьман Жмайло (1624—1625)	151
Гетьман Михайло Дорошенко (1625—1628)	152
Гетьман Грицько Чорний } (1628—1630)	152
Гетьман Тарас Трясило }	
Гетьман Тимохвій Орандаренко } (1631—1635)	153
Гетьман Андрій Гаврилович }	
Гетьман Іван Петражицький-Кулага }	
Гетьман Василь Томиленко (1635—1637)	155
Гетьман Павлюк	156
Гетьман Остряниця	158
Гетьман Гуня	158
Митрополит Петро Могила	161
Устрій і відносини	163

Період шостий—Гетьманський (1647—1663).

Гетьман Богдан Хмельницький (1647—1657)	171
Бойовище на Жовтих водах та під Корсунем	175
Битва під Пилявою. Поход до Львова	181
Обірають короля. Хмельницький у Києві	184
Облога Збаражя. Бойовище під Зборовом. Зборовська згода	188
Битва під Берестечком. Білоцерківська згода	194
Бойовище під Батогом і під Жванцем	200
Поеднання з Москвою і Московське підданство	202
Поход Золотаренка. Хмельницький у Львові. Шведські справи.	
Ремство на Хмельницького	
Хворість і смерть Богдана Хмельницького	210
Гетьман Іван Остапович Виговський (1657—1659).	213
Чигиринська рада. Виговський стає Гетьманом	214
Суперечки і сварки з полковником Пушкарем. Полтавська бійка.	215
Заміри поєднатися з Польщею. Рада у Гадячі	217
Поход Ромодановського і Трубецького на Україну. Бойовище над річкою Соснівкою	220

Варшавський сейм. Охочий гетьманувати. Рада у Германівці.	
Рада у Білій Церкві. Смерть Виговського	221
Гетьман Юрій Зіновьевич Хмельниченко (1659—1662)	223
Устрій і відносини	227

Період сьомий—Руїна (1663—1687).

Гетьман Павло Тетеря (1663—1664)	322
Гетьман Іван Мартинович Бруховецький (1663—1668)	234
Гетьман Петро Дорохвієвич Дорошенко (1665—1676)	237
Гетьман Михайло Ханенко (1669—1674)	240
Гетьман Дем'ян Многогрішний (1669—1672)	241
Гетьман Іван Самойлович (1672—1687)	245
Устрій і відносини	254

Період восьмий—Московський (1687—1764).

Гетьман Іван Степанович Мазепа (1687—1709)	259
Рада на річці Коломаці у Полтавщині. Мазепа робиться Гетьманом.	
Права України обмежують. Другий похід у Крим. Гетьман у Москві.	263
Будовання кріпостів. Запорожська згода з Ханом. Гетьман допомагає споряджати Московський флот. Ремство на Гетьмана.	
Петрик.	264
Азовські походи. Палій і Правобічна Україна. Походи козаків у Лівонію, Інгрію і Польщу	268
Другий похід на Волинь. Коронування Станіслава Лещинського.	
Княгиня Дольська. Будовання кріпости у Києві. Бенкет у Гетьмана. Зносини з королем Станіславом. Єзуїт Заленський .	274
Мотря Кочубеївна. Донос Кочубея і Іскри. Суд над ними. Кочубея і Іскру карають на смерть.	279
Карл XII на Україні. Мазепа явно переходить на бік Шведів.	
Зруйнування Батурина. Обирають нового Гетьмана у Глухові.	
Проклинають Мазепу. Універсали Петра I, Карла XII і Мазепа. Потічки Шведів з Москалями. Царська ласка. Поворот Палія з Сібіру	284
Запорожці передаються на бік Шведів. Зруйнування Чортомлицької Січи. Полтавське бойовище. Шведи утікають. Карл та Мазепа у Бендерах. Смерть і похорон Мазепа. Новий Гетьман	290
Гетьман Іван Ільїч Скоропадський (1708—1722)	298
Наказний Гетьман Павло Лентієвич Полуботок (1722—1724) . . .	305
Гетьман Данило Павлович Апостол (1727—1734)	310

	стор
Межигетьмацтво (1734—1750)	313
Гетьман Кирило Григорович Розумовський (1750—1764)	316
Устрій і відносини	321

**Період дев'ятих—Україна під владою Російської та Австрійської
держав (1764—1907).**

Знову „Малоросійська Колегія“. Комісія „Нового Положення“. Губерські установи. Скасування козацьких полків. Поча- ток дворянства на Україні. Кріпацтво. Звоювання Очакова. Подорож Цариці до Криму. Німецькі колонії	331
Становище Правобережної України і Галичини. Гайдамаки і Опрі- шки. Коліївщина. Залізняк і Гонта. Уманська різанина. Перший і другий розділ Польщі. Українська людність у Галичині і Правобічній Україні	338
Послідні часи Січи Запорозької. Заходи Кошового отамана Кал- нишевського. Руйнування Січи. „Вѣрные козаки“. Чорно- морці. Кошові: Головатий, Білий і Чепіга. „Задунайська Січ“. Війна 1828 року. Гладкий. „Новоросійські козаки“. „Азовські козаки“	352
Кріпацтво і втікачі. Военні поселення. Скасування кріпацтва у Галичині. Скасування кріпацтва на Україні. Самосвідомість на Україні прокидається знову. Кирило-Мефодієвське Братство. Пригноблення Українського письменства і мови. Львів ро- биться осередком духовного розвою усієї України. Пересель- ці на Вкраїну і з України. Українці у Америці і Азії. Сучасні обставини і поступання українства наперед. Українці у Державній Думі. Просвітні Товариства	368

Родовід князів Київських і Галицьких	92
„ князів Литовських і королів Польських	164
„ Дому Габсбургів	350
„ Дому Романових	370

МАЛЮНКИ І ПОРТРЕТИ У КНИЗІ.

	СТОР.
1. Царський Скиф,—мал. Радомського (Нива, 1890 № 38)	6
2. Скифи, намальовані на Нікопольській вазі (Живоп. Обзор., 1883 № 30)	7
3. Кам'яна баба (Живоп. Обзор. 1884 № 15)	8
4. Кам'яний ідол Світовида,—з книжки Батюшкова	12
5. Веснянка у Слав'ян,—мал. Сведомського (Всем. Иллюст., 1898 № 1525) .	13
6. Слав'яне палять вмерлого князя,—мал. Семирадського	14
7. Убивство Аскольда і Діра,—мал. Топоркова (Ж. О. 1888 № 30) .	18
8. Аскольдова могила,—фотографічний знімок	19
9. Княгиня Ольга впряжа князя Ігоря у поход на Древл'ян,—мал. Полякова (Ж. О. 1890 № 45)	21
10. Княгиня Ольга,—Історія Русі Барвінського	22
11. Помста княгині Ольги за смерть Ігоря,—мал. Чикина (Ж. О. 1891 № 42)	23
12. Не дамо ж бо посоромити землі Руської!—мал. Сафонського (Ж. О. 1888 № 34)	28
13. Тризна Святославової дружини під мурами Доростола, — мал. Семирадського	29
14. Стріча князя Святослава з імператором Цимісхієм, — мал. Земцова (Нива, 1884 № 48)	30
15. Могила Олега Святославовича у місті Овручі, — з кн. Батюшкова	31
16. Убивство князя Ярополка Святославовича,—мал. Кудрявцева (Родина, 1892 № 41)	32
17. Великий князь Володимир,—мал. кн. Гагарина (Ж. О. 1888 № 30). .	33
18. Князя Володимира вводять у хрест у Корсуні, — мал. Кропота (Ж. О. 1888 № 30)	34
19. Хрестять Киян у Дніпрі,—мал. Думитрашка (Ж. О. 1887 № 43) . .	35
20. Князь Володимир у Рогніди,—мал. Кропота (Ж. О. 1888 № 40) .	39
21. Убивство князя Бориса на р. Альті, — мал. Кудрявцева (Родина, 1892 № 8)	40
22. Борис та Гліб	41
23. Могила кн. Бориса на р. Альті,—мал. Гнедича (Нива, 1881 № 26). .	41

24. Церква князя Бориса на річці Альті,—мал. Гнедїча (Нива, 1881 № 26)	42
25. Король Польський Болеслав Хоробрий,—мал. Матейко	43
26. Святополк Окаянний тікає після бойовища, — мал. Каразина (Съверъ, 1901 № 31)	44
27. Боротьба князя Мстїслава з Редедею, — мал. Земцова (Нива, 1884 № 23)	45
28. Вел. кн. Ярослав Мудрий	46
29. Софійський собор у Київі (давніше) (Ж. О. 1884 № 26)	46
30. Золоті ворота у Київі,—Іст. Русі Барвінського	47
31. Анна Ярославовна, королева Французька (Київ. Старина, 1884 VII) .	47
32. Князь Ярослав виряжає свою доньку Анну до Генриха I у Францію,—мал. Клодта (Нива, 1894 № 18)	48
33. Мармурова домовина князя Ярослава, — Іст. Русі Барвінського .	49
34. Князь Володимир Мономах	54
35. Князя Володимира Мономаха закликають у Київ,—мал. Лебедева (Нива, 1894 № 9)	55
36. Князь Ізяслав запрошує князя Вячеслава на згоду і приязнь,—мал. Лебедева (Нива, 1897 № 8)	58
37. Одежа і зброя Киян у X і XI віках (Ж. О. 1888 № 30)	62
38. Срібні гроші за князя Володимира, — Про старі часи на Україні, М. Грушевського	64
39. Київо-Печерська лавра	65
40. Літописець Нестор,—мал. Андреева (Нива, 1898 № 43)	67
41. Князь Володимирко зрікається своєї присяги, — мал. Клодта. (Ж. О. 1888 № 19)	71
42. Смерть князя Володимирка,—мал. Клодта (Ж. О. 1885 № 24) .	72
43. Бояре тягнуть на вогнище Настасію, невінчану жінку князя Ярослава,—мал. Лебедева (Нива, 1893 № 37)	73
44. Князь Роман Галицький не приймає королівської корони,—мал. Неврева (Ж. О. 1899 № 10)	
45. Церква Успіння у Володимирі-Волинському,—з кн. Батюшкова.	77
46. Данило, король Галицько-Руський,—Іст. Русі Барвінського . .	79
47. Орда іде,—мал. Юмудського (Всем. Илл., 1890 № 1101)	80
48. Батий під Київом,—мал. Земцова (Нива, 1887 № 1)	81
49. Оборона Десятинної церкви,—мал. Земцова (Нива, 1882 № 49) .	82
50. Князю Данилові підносять королівську корону,—мал. Лебедева (Нива, 1894 № 7)	85
51. Князь Лев I,—Іст. Русі Барвінського	87
52. Князь Юрій I Львович,—Про старі часи на Україні, М. Грушевського.	88
53. Король Польський Казімир I Великий,—мал. Матейко	8
54. Красний замок (під стінами його вбито Гедиміна),—(Нива, 1882 № 48)	96
55. Великий замок князів Литовських у Луцьку,—з кн. Батюшкова.	97
56. Малий замок князів Литовських у Луцьку,—з кн. Батюшкова.	98

	стор.
57. Великий князь Литовський Ольгерд,—з кн. Батюшкова	98
58. Литовський статут,—з кн. Батюшкова	99
59. Київський князь Олександр (Олелько) Володимирович, — з кн. Батюшкова	100
60. Руїни Троцького замку, в котрому любив жити вел. кн. Литовський Гедимін,—з кн. Батюшкова	100
61. Вел. князь Литовський Ягайло велить схопити князя Кей- стута та Вітовта,—мал. Герсона (Всем. Илл., 1873 № 257)	101
62. Королева Польська Ядвига,— мал. Матейко	102
63. Король Польський і вел. кн. Литов. Володислав II Ягайло,— мал. Матейко	103
64. Вел. кн. Литовський Вітовт,—з кн. Батюшкова	104
65. Вел. кн. Литовський Свигідайло,—з кн. Батюшкова	106
66. Вел. кн. Литовський Казімир Ягайлович,—мал. Матейко	108
67. Вел. кн. Литовський Олександр Казімирович,—мал. Матейко	109
68. Вел. кн. Литов. Олександр стрічає свою заручену, княжну Олену Іванівну,—мал. Оренбурга (Нива, 1897 № 1)	110
69. Руїни замку вел. князів Литовських у Вільні,—кн. Батюшкова	113
70. Король Польський Жигимонт I,—мал. Матейко	117
71. Запорожець (стародавній малюнок),—з кн. Еварницького	118
72. Запорожці,—по Ригельману	119
73. Запорожець,—по Ригельману	120
74. Запорожець,—з кн. Еварницького, мал. Рєпина	120
75. Запорожець,—„Украинская Старина“, мал. Васильківського	121
76. Князь Дмитро Вишневецький-Байда,—(Київская Старина, 1897, III).	122
77. Король Польський Жигимонт II,—мал. Матейко	123
78. Люблинський сейм у 1569 році,—мал. Матейко (Нива, 1870 № 29).	124
79. Король Польський Стефан Баторій,—мал. Матейко	125
80. Запорожська Січ (у половині XVII віку)—по Боплану	126
81. Запорожська рада,—Про старі часи на Україні, М. Грушевського	127
82. Козачий табір,—Про старі часи на Україні, М. Грушевського	127
83. Ікона Покрови у Січовій церкві,—з кн. Еварницького	128
84. Запорожські чайки та галери,—по Ригельману і Боплану	129
85. Запорожський корабель, — з праці Еварницького (Ист. Вѣст. 1889, III).	130
86. Запорожці споряджаються до морського походу,—мал. Чепурненка (Нива, 1900 № 51)	131
87. Козацький човен, — по Боплану	132
88. Переправа через річку,—по Боплану	132
89. Запорожці засідають на ворога,—мал. Штейна (Нива, 1896 № 30)	133
90. Король Польський Жигимонт III,—мал. Матейко	135
91. Князь Іван (Януш) Константинович Острозький,—з кн. Батюш- кова	136
92. Володимирський єпископ Іпатій Поцей,—з кн. Батюшкова	137
93. Князь Константин Константинович Острозький,—з кн. Ба- тюшкова	138

	стор.
94. Руїни замку у Острозі,—Про старі часи на Україні, М. Грушевського .	140
95. Запорозьська хвигура,—(Нива, 1890 № 18)	141
96. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Росіи, Автоновича і Беца	144
97. Патріарх Феофан Єрусалимський,—з кн. Батюшкова	148
98. Григорій Ходкевич, Коронний Гетьман Литовський,—з кн. Ба- тюшкова	149
99. Король Польський Володислав IV,—мал. Матейко	154
100. Адам Кисіль, воевода Київський,—з кн. Батюшкова	156
101. Петро Могила, митрополит Київський,—з кн. Батюшкова	161
102. Раїна Могилянка, княгиня Вишневецька, — Київ. Старина, 1887, XII)	162
103. Єремія Могила, Господарь Молдавський,—з кн. Батюшкова . . .	163
104. Київська Академія і її студенти (на початку XVIII віку)—(Київ. Старина, 1882, II)	164
105. Єремія II, патріарх Константинопольський,—кн. Батюшкова . .	166
106. Верх	167
107. Низ	168
108. Заставка	169
109. Початок євангелія від Луки (1580 р.)—з кн. Батюшкова	169
110. Острожська біблія (1581 р.)—з кн. Батюшкова	17
111. Гетьман Богдан Хмельницький,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Росіи, Антоно- вича і Беца	172
112. Польський сейм у Варшаві,—мал. Сластінова до „Гайдамаків“ Шевченка	173
113. Наскок козаків,—мал. Іжакевича (Нива, 1894 № 7)	176
114. Місце під Пилявою, де Хмельницький розбив Поляків,—з кн. Ба- тюшкова	182
115. Король Польський Ян-Казімир,—мал. Матейко	185
116. Богдан Хмельницький у Києві,—Богдан Хмельницький, М. Комаря .	186
117. Чужоземні послы у Хмельницького в Чигирині, — малюнок Т. Шевченка,—(Про старі часи на Україні, М. Грушевського)	187
118. Запорозьський герць,—мал. Кондратова (Нива, 1895 № 3)	191
119. Богдан Хмельницький по Зборовській битві,—Ист. Русі Барвін- ського	193
120. Каменець-Подольський,—(Нива, 1885 № 40)	201
121. Царь Московський Олексій Михайлович,—(Всемир. Илл., 1872 № 175)	203
122. Переяславська рада,—мал. Шарлемана („Свѣт. Сіяніє“)	204
123. Козацьке військо у поході,—мал. Сластінова до „Гайдамаків“ Шев- ченка	207
124. Церква Богдана Хмельницького у Суботові,—Ист. Бантиша-Камен- ського	211
125. Памятник Богдану Хмельницькому у Києві,—фотографічний зні- мок	212

126. Гетьман Іван Виговський,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Россіи, Антоновича і Беца	214
127. Київський митрополит Дионисій Балабан,—з кн. Батюшкова . .	218
128. Гетьман Юрій Зіновьевич Хмельниченко,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Рос.	224
129. Гетьман Павло Тетеря,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Рос., Антоновича і Беца .	233
130. Митрополит Київський, Галицький і „всея Малої Росії“ Іосиф Нелюбович-Тукальський,—з кн. Батюшкова	234
131. Гетьман Іван Мартинович Бруховецький,—Ист. Дѣят. Ю.-З. Рос., Антоновича і Беца	235
132. Гетьман Петро Дорошенко,—з стародавнього портрета, знімок В. П. Степаненка	237
133. Місце, де проживав Гетьман Дорошенко, — музей імени В. Тарновського	238
134. Гетьман Михайло Ханенко,—Ист. Дѣят., Антоновича і Беца . . .	240
135. Король Польський Михайло Корибут-Вишневецький,—мал. Матейко	241
136. Могила Гетьмана Петра Дорошенка,—Ист. Бантиша-Каменського .	242
137. Домовина Гетьмана Дорошенка,—Ист. Бантиша-Каменського . . .	242
138. Гетьман Дем'ян Многогрішний,—Ист. Дѣят., Антоновича і Беца .	243
139. Гетьман Іван Самойлович,—Ист. Бантиша-Каменського	246
140. Запорозжці одписують султанові Мухамедові,—мал. Рєпина . .	248
141. Король Польський Ян Собеський,—мал. Матейко	250
142. Пам'ятник Кошовому Іванові Сірку,—з кн. Еварницького	251
143. Царівна Софія Олексійовна,—Ист. Петра І А. Брикнера	252
144. Князь Василій Голіцин,—Ист. Петра І А. Брикнера	253
145. Митрополит Київський Гедеон, Князь Святополк-Четвертинський,—з кн. Батюшкова	254
146. Гетьман Іван Мазепа,—муз. Тарновського	259
147. Спіймали коня з прив'язаним Мазепою, — мал. Шарворока (Нива, 1899 № 52)	261
148. Самарський Запорозький собор,—з кн. Еварницького (Ист. Вѣст., 1893 VI)	265
149. Царь Московський Петро І.—Ист. Петра І А. Брикнера	269
150. Король Польський Август II,—Ист. Петра І А. Брикнера . . .	273
151. Король Польський Станіслав Лещинський,—мал. Матейко . . .	275
152. Король Шведський Карл XII,—Ист. Петра І А. Брикера	276
153. Князь Олександр Данилович Меншиков,—Ист. Петра І А. Брикера	277
154. Генеральний суддя Василь Леонтієвич Кочубей,—Ист. Петра І А. Брикнера	280
155. Кочубей у тюрмі,—мал. Лоренца (Нива, 1888 № 46)	281
156. Кочубея карають на смерть,—мал. Чикина (Ж. О. 1892 № 34) .	282
157. Могила Мотрі Кочубеївни (коло Полтави),—муз. Тарновського . .	283
158. Бойовище коло Лісної,—Ист. Петра І А. Брикнера	285
159. Український козак часів Мазеви,—Ист. Петра І А. Брикнера . .	288